

## მაკა ბერიძე

ახალციხის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი

### ბილინგვურ განათლებამდე

#### აბსტრაქტი

წინამდებარე სტატიის მიზანია, წარმოაჩინოს ის საკითხები, რომლებსაც არაქართული სკოლის პედაგოგები მიიჩნევენ ბილინგვური განათლების ხელისშემშლელ ფაქტორებად. პრობლემები დასმულია ახალციხის რაიონის არაქართული სკოლის პედაგოგთა მიერ. მათი თვალსაზრისის ცოდნა და გათვალისწინება მნიშვნელოვანია იმდენად, რამდენადაც სწორედ მათი უშუალო მონაწილეობით არის შესაძლებელი ბილინგვური განათლების დანერგვა. საბოლოოდ პედაგოგებთან მუშაობის, მათი ინფორმირების უდიდესი საჭიროება გამოიკვეთა.

ჩანს საკითხი, რომ საქართველოს ყველა მოქალაქემ სახელმწიფო ენა უნდა იცოდეს, დავას არ იწვევს. საკითხავია, მხოლოდ როგორ, რა გზით უნდა დაეუფლოს მას.

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ არაქართულენოვანი სკოლებისთვის შეთავაზებული პერსპექტივა - ბილინგვური სწავლების დანერგვა, საზოგადოებამ არაერთგვაროვნად აღიქვა და გაიაზრა. ყოველ შემთხვევაში, ასე გამოჩნდა „სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრის“ მიერ განხორციელებული პროექტის „ეთნიკური უმცირესობების საგანმანათლებლო უფლებების დაცვა ბილინგვური განათლების გზით“ ფარგლებში მიმდინარე სემინარების დროს.

სემინარები ჩატარდა ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთში. რამდენიმე ქალაქში: ახალციხეში, ახალქალაქსა და ნინოწმინდაში - ჩვენ შესაძლებლობა გვქონდა, შევხვედროდით არაქართულენოვანი სკოლების პედაგოგებს. ბუნებრივია, ის სურათი, რომელიც გამოიკვეთა ამ ჯგუფთან მუშაობისას, სრულად ვერ ასახავს იმ რეალობას, რომელიც დღეს საქართველოში არსებობს, მაგრამ, ვფიქრობთ, განათლება ის სფეროა, სადაც, ზოგადთან ერთად, კონკრეტული

რეგიონების, ჯგუფების სპეციფიკაც უნდა შევისწავლოთ და გავითვალისწინოთ. მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია, ვისაუბროთ იმ საკითხებზე, რომელთა შესახებაც წუხილი გამოთქვეს პედაგოგებმა. საკითხებზე, რომლებიც თვითონ მიიჩნიეს ბილინგვური განათლების ხელისშემშლელ ფაქტორებად.

პედაგოგთა დიდმა ნაწილმა სურვილებისა და მოლოდინების გამოთქმისას ხაზი გაუსვა, რომ სურდათ, ესწავლათ ქართული, მაგრამ არ დაეკარგათ სომხური ენა; უყვარდათ საკუთარი პროფესია და არ სურდათ სკოლის დატოვება; აღმოჩნდა, რომ მასწავლებლების უმრავლესობას ბილინგვური განათლება ესმოდა, როგორც პროცესი, რომლის საბოლოო შედეგი აუცილებლად იქნება მშობლიური ენის, როგორც სწავლების ენის, სასწავლო პროცესიდან ამოღება. აქედან გამომდინარე, პედაგოგები სერიოზულად შეაფიქრიანა უახლოეს მომავალში, ერთი მხრივ, მშობლიური ენის დავიწყების საფრთხემ და, მეორე მხრივ, სამსახურის დაკარგვის საშიშროებამ.

პედაგოგები ეჭვით უყურებდნენ იმასაც, რომ დღევანდელ რეალობაში არაქართულენოვანი სკოლების მოსწავლეები შეძლებდნენ სხვადასხვა სასწავლო დისციპლინაში ქართულ ენაზე ჩატარებული გაკვეთილების გაგებას. მათ-

ვის ძნელი წარმოსადგენი იყო ის, რომ ქართული ენა არ შეუშლიდა ხელს მოსწავლეებს კონკრეტული საგნის დაუფლებაში. მათ ჰქონდათ საკუთარი რეკომენდაცია: სჯობს გაიზარდოს სკოლაში ქართული ენის საათები, ვიდრე ქართულად ჩატარებული გაკვეთილების რაოდენობა.

თავი იჩინა ერთმა გარემოებამაც: არაქართულენოვანი სკოლის მასწავლებლები მიიჩნევენ, რომ ნაკლებად იცნობენ სწავლისა და სწავლების თანამედროვე მეთოდებსა და სტრატეგიებს. ისინი აღნიშნავენ, რომ მაშინ, როდესაც საქართველოში აქტიურად მუშავდება თითოეული საგნის სწავლების მეთოდიკა, სახელმძღვანელოებიც ახალ მეთოდებზეა აგებული, მშობლიურ ენაზე შესაბამის ლიტერატურაზე ხელი არ მიუწვდებათ. მათ ხელთ არა აქვთ მეთოდური მასალა, შესაძლებლობა, ჩაერთონ პროფესიული განვითარების პროგრამებში. ბილინგვურ სწავლებაზე გადასვლით ამას დაემატება ბილინგვური სწავლების მეთოდოლოგიაც. მასწავლებლები სახელმწიფო ენას სათანადოდ ვერ ფლობენ, მეტიც, ქართულად ჩატარებულ სემინარებზეც უჭირთ ინფორმაციის გაგება.

პედაგოგები ფიქრობენ, რომ შესაძლებლობა ექნებათ, სასერტიფიკაციო გამოცდები სპეციალობაში ჩააბარონ მშობლიურ ენაზე. ისინი გამოცდებისთვის ემზადებიან და ელოდებიან პროგრამების გამოქვეყნებას. ვისაც შეუძლია, სარგებლობს ქართულ ენაზე დაბეჭდილი სახელმძღვანელოებით. ვარაუდობენ, რომ ბილინგვურ სწავლებაზე გადასვლასთან ერთად, მათთვის აუცილებელი გახდება არა ორი, არამედ სამი გამოცდის ჩაბარება. საგნისა და პედაგოგიური უნარების გამოცდას დაემატება გამოცდა ქართულ ენაში. ამ ეტაპზე ქართულ ენაში გამოცდის ჩაბარება მათ შეუძლებლად მიჩნიათ.

ჩვენთვის მოულოდნელი იყო ბილინგვური განათლების მიმართ საკმაოდ განსხვავებული დამოკიდებულებები, რომლებიც გამომჩნდა დაწყებითი და საბაზო-საშუალო სკოლის პედაგოგებს

შორის. დაწყებითი საფეხურის პედაგოგები გაცილებით უფრო იმედიანად უყურებენ განათლების ახალ მოდელს, ვიდრე ზედა საფეხურების მასწავლებლები. ისინი მიიჩნევენ, რომ სიახლეებს ალღოს იოლად აუღებენ როგორც თვითონ, ასევე მოსწავლეებიც.

საქართველოში ბილინგვური სწავლების საპილოტე პროგრამაში ჩართულ სკოლათა შორის იყო საჯარო სკოლები ახალციხის მუნიციპალიტეტიდანაც. პილოტირება დაწყებით საფეხურზე მიმდინარეობდა. ჩვენთვის მოულოდნელობა აღმოჩნდა ისიც, რომ პილოტირებაში მონაწილე სკოლების სწავლების ზედა საფეხურის პედაგოგებს ჰქონდათ ძალიან მწირი ინფორმაცია რეფორმის ფარგლებში სკოლაში მიმდინარე ბილინგვურ სწავლებაზე. პილოტირებაში ჩართული პედაგოგები ერთხმად აღნიშნავენ, რომ მათ მიერ ჩატარებული ბილინგვური გაკვეთილი საკმაოდ წარმატებული და შედეგიანი იყო, თუმცა არჩევანის შემთხვევაში თავს იკავებდნენ, ამგვარივე გაკვეთილები ჩატარებინათ მაღალ კლასებში.

ძალიან დიდი იყო მასწავლებელთა ინტერესი უშუალოდ სასწავლო პროგრამებისა და სასკოლო საათობრივი ბადის მიმართ. ბილინგვური განათლების პირობებში ერთ-ერთ დამაბრკოლებელ ფაქტორად მიიჩნევენ იმას, რომ სწავლების პროცესში ქართული ენის ჩართვა საჭიროებდა მეტ დროს. ამიტომ გაჩნდებოდა იმის საფრთხე, რომ პედაგოგს ვერ ამოეწურა სტანდარტით გათვალისწინებული პროგრამა. მათივე რეკომენდაციით, იმ საგნების საათები, რომლებიც ბილინგვურად ისწავლება, უნდა გაიზარდოს. მეორე მხრივ, დაისვა ასეთ შემთხვევაში გაკვეთილების ცხრილში საგანთა გადანაწილების საკითხიც, რომელიც, საათების გაზრდასთან ერთად, საკმაოდ გართულდებოდა.

უშუალოდ სწავლების პროცესს უკავშირდებოდა კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი. ბილინგვური განათლების საპილოტე პროგრამაში ჩართული სკოლების გამოცდილების გაზიარებისას გა-

მოიკვეთა, რომ სკოლათა ერთ ნაწილში კონკრეტულ საგანში, მაგალითად, ბუნებაში, ორი გაკვეთილი ტარდებოდა მშობლიურ, ხოლო ერთი სახელმწიფო ენაზე. შესაბამისად, გაკვეთილებს ორი მასწავლებელი ატარებდა - ბუნებისა და ქართულის მასწავლებლები. სკოლების მეორე ნაწილში კი ბუნებისთვის განკუთვნილ სამივე საათს ატარებდა ერთი პედაგოგი, სამივე საათზე იყენებდა მშობლიურსა და მეორე ენას, წინასწარ დაგეგმილად, დოზირებულად. ბუნებრივია, ორივე შემთხვევაში გათვალისწინებული იყო სკოლებში არსებული რესურსი. ამ თვალსაზრისით შეაფასეს საკუთარი სკოლები სემინარში მონაწილე მასწავლებლებმა. გამოიკვეთა არაერთგვაროვანი სურათი. არც ერთი სკოლა არ აღმოჩნდა ისეთი, რომელიც შეძლებდა ყველა კლასში ან საგანში რომელიმე ერთი ვარიანტის განხორციელებას. სკოლებში ძალიან მცირეა იმ მასწავლებელთა რაოდენობა, რომელთაც იციან სახელმწიფო ენა. ამ რეალობიდან გამომდინარე, პედაგოგები მიიჩნევენ, რომ სკოლებს მოუწევთ ორივე შემთხვევის გამოყენება ერთდროულად.

ამავე საკითხს უკავშირდება მეორე პრობლემა. როგორ იგეგმება ბილინგვურ სწავლებაზე გადასვლა - ერთდროულად ყველა კლასში, მხოლოდ კონკრეტულ კლასებსა და საგნებში, თუ მხოლოდ პირველ კლასში. რამდენად არის ეს საკითხები სკოლის გადასაწყვეტი. არსებობს თუ არა შესაბამისი სტანდარტი და სახელმძღვანელოები?

მასწავლებლებს შორის ინტერესს იწვევდა დაფინანსების საკითხიც. მიუხედავად იმისა, რომ თითქმის ყველა ფლობდა ინფორმაციას ბილინგვური სკოლებისთვის გაზრდილი დაფინანსების თაობაზე, ფიქრობდნენ, რომ დანამატს მიიღებს სხვა, ის, ვინც მოვა. ვინმეს მოსვლა კი გარდაუვალ აუცილებლობად მიაჩნდათ.

წარმოდგენილი ჩამონათვალით ძირითადად ამოვწურეთ ის საკითხები, რომლებიც აწუხებდათ ან აინტერესებდათ ბილინგვურ სწავლებასთან დაკავშირებით გამართულ სემინარებზე ახალ-

ციხის მუნიციპალიტეტის არაქართულენოვანი სკოლებიდან მოწვეულ პედაგოგებს. ხუთი სამუშაო დღე ნაბიჯ-ნაბიჯ ვცდილობდით მათთვის საინტერესო საკითხებს შევხებოდით. ზოგს, რომლებიც პროგრამით გეგონდა გათვალისწინებული, ჩავუღრმავდით, დეტალურად განვიხილეთ, ზოგზე ინფორმაცია მივაწოდეთ, ზოგ შემთხვევაში ინფორმაციის მოძიების გზებზე მივუთითეთ. ვფიქრობთ, სემინარი წარმატებული გამოვიდა და თავისი ფუნქცია შეასრულა, თუმცა ჩვენი მიზანი ამჯერად მისი შეფასება არ გახლავთ. კარგად გვესმის, ის მიზეზები, რომლებმაც გამოიწვიეს ზემოთ ჩამოთვლილი პრობლემები. ბევრი მათგანი აშკარაა და ხშირ შემთხვევაში არც მათი გადაწყვეტაა რთული. ასევე არსებობს პასუხები ბევრ კითხვაზე.

ჩვენ საშუალება გვქონდა შევხედოდროდით იმ პედაგოგების მცირე ჯგუფს, რომლებმაც რეალურად უნდა განახორციელონ რეფორმის ფარგლებში დაგეგმილი ბილინგვური სწავლება. როგორ ზუსტადაც არ უნდა ვიცნობდეთ ბილინგვური განათლების მოდელებს, ან ამომწურავად ვპასუხობდეთ მასწავლებლების შეკითხვებს, წინ გვედოს სხვა ქვეყნების წარმატებული გამოცდილება, ვფიქრობთ, ბილინგვური განათლების განხორციელება დაიწყება მხოლოდ მაშინ, როდესაც არაქართულენოვანი სკოლების მასწავლებლები შეძლებენ თავად გასცენ პასუხები კითხვებს, თვითონ მოძებნონ საჭირო მოდელი, კონკრეტულად შეძლონ საკუთარი სკოლის საჭიროებების გააზრება. იქამდე ძალიან ხშირი შეხვედრებია საჭირო, მით უმეტეს იმ პირობებში, როდესაც, ერთი სკოლის შიგნითაც კი მასწავლებლები, ფაქტობრივად, არ ურთიერთთანამშრომლობენ. იქამდე პედაგოგებისთვის საჭირო მეთოდური მასალაა მოსამზადებელი ორივე ენაზე, იქამდე სახელმძღვანელოები და მათზე მუშაობის მეთოდებია დასახვეწი, საჭიროა თითოეული რეგიონის სპეციფიკის დადგენა და გათვალისწინება და ა. შ., იქამდე ზუსტად იმდენია საჭირო, რამდენიც ბილინგვურ განათლებამდე საქართველოში.

**Maka Beridze**

Akhaltsikhe State Education University

## **For Bilingual Education**

### **ABSTRACT**

The aim of present article is to introduce issues, that are problematic for bilingualism development in Non-Georgian schools. The main area of the article is described by non-Georgian school teachers in the region of Akhaltsikhe Due to the complexity of the issue their participation is very important for future bilingualism development. The final part presents the great demand of teachers informing process during working with them.